

in osamosvajanja. Avtorja razstave sta Jana Valenčič in Miha Dobrin. Nastala je na podlagi dokumentov Slovenskega kriznega centra in časopisa Slovenian Newsletter, ki jih je v obdobju 1995–2006 prevzel ARS. Dokumenti zelo doživeto pričajo o delovanju civilne družbe, sestavljene iz posameznikov iz različnih okolij, svetovnih nazorov in z različnimi načini delovanja, ki pa so bili enotni v podpori osamosvajanja Slovenije in njenem priznanju, tako uradnem, kot tudi med britansko javnostjo. Razstava omogoča vpogled v tisti del procesa nastajanja nove države, ki ostaja našemu pogledu v preteklost pogosto skrit, saj je potekal spontano, neinstitucionalno povezano in z mnogih koncev. Kot nam kaže razstava, pa so ta prizadevanja naletela na odmev tako v takratni britanski politiki kot tudi javnosti.

Razstava je bila v ARS v tej obliki postavljena leta 2006 skupaj z bogatim katalogom. V letu 2007 je ARS z njo gostoval na slovenskem veleposlaništvu v Londonu. Junija 2008 je bila postavljena v Britanskem parlamentu (Upper Waiting Hall in the House of Commons), s čimer je bilo razstavi izkazano posebno priznanje. S tem se je razstava vrnila v središče političnega življenja, kamor so bili naporji Slovencev v Londonu in njihovih britanskih prijateljev za priznanje Slovenije kot države tudi najbolj usmerjeni. Razstavo so 30. junija 2008 v parlamentu Združenega kraljestva v Londonu odprli veleposlanik RS Iztok Mirošič, član britanskega parlamenta Tim Boswell in direktor ARS dr. Matevž Košir.

Razstava je bila ob priliki obiska njenega veličanstva kraljice Elizabete II. postavljena tudi v Ljubljani. V Slovenski filharmoniji si jo je britanska kraljica 22. oktobra z velikim zanimanjem ogledala v spremstvu predsednika RS dr. Danila Türka. Od 23. 10. dalje je razstava na ogled v prostorih Pravne fakultete v Ljubljani, kjer so jo odprli dekan dr. Rajko Pirnat, dr. Marko Hawlina in direktor ARS.

Z razstavo **Ko je umrl moj oče. Risbe in pričevanja iz koncentracijskih taborišč na italijanski vzhodni meji (1942–1943) / "Quando mori' mio padre. Disegni e testimonianze di bambini dai**

campi di concentramento del confine orientale (1942–1943), ki je bila prvič postavljena leta 2005, je ARS v letu 2008 gostoval v Gonarsu (otvoritev 16. 2. 2008) in v Celovcu (otvoritev 20. 11. 2008). Razstava je nastala kot plod sodelovanja med raziskovalnim centrom Leopoldo Gasparini iz Gradišča ob Soči (Gradische d'Isonzo, Italija) in ARS.

Avtorji razstave so Dario Mattiussi, dr. Boris M. Gombač in mag. Metka Gombač. Razstavljene so risbe in spisi otrok, ki so jih v drugi polovici leta 1942, po veliki italijanski ofenzivi, internirali v italijanska koncentracijska taborišča Rab, Gonars, Visco, Treviso, Renicci, Padova itd. V partizanskih šolah na Kočevskem so spomladi leta 1944, ob tretji obletnici ustanovitve OF, organizirali tekmovanje v opisovanju preteklih dogodkov, kar je bila ena izmed oblik šolskega dela. Predlagana sta bila tudi naslova "Otroci nam govorijo" in "Naš otrok v internaciji". Te teme so se lotili otroci, ki so se v drugi polovici septembra 1943 vrnili iz italijanskih koncentracijskih taborišč. Zaradi skrbne administracije so se spisi in risbe ohranili, našli so pot v arhiv in se hranijo v Sektorju za gradivo druge svetovne vojne (AS 1769, Zbirka okupatorjevi zapori in taborišča).

Pregled razstavne dejavnosti končajmo z razstavo **Boj proti veri in cerkvi 1945–1961**, ki je plod sodelovanja ARS, Muzeja novejšje zgodovine Slovenije, Nadškofijskega arhiva v Ljubljani in Založbe Družina. Glavna avtorica razstave, prvič postavljene jeseni 2007 v Muzeju novejšje zgodovine Slovenije, je dr. Tamara Griesser Pečar. Razstava je letos gostovala v Pokrajinskem arhivu Maribor (9. 1.–4. 4.), Zgodovinskem arhivu Celje (18. 4.–29. 8.) in Frančiškanskem samostanu v Kopru (28. 10. 2008–3. 1. 2009).

Andrej Nared, Matevž Košir

Protestantizem na Loškem: ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja.

Razstava Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Enote v Škofji Loki. Avla Občine Škofja Loka, Mestni trg 15, 17. september – 17. oktober 2008. Avla Zgodovinskega arhiva Ljubljana, Mestni trg 27, Ljubljana, november 2008–maj 2009.

V Trubarjevem letu 2008 so v Zgodovinskem arhivu Ljubljana, Enoti v Škofji Loki, pripravili razstavo z naslovom *Protestantizem na Loškem*. Razstava je bila na ogled v avli Občine Škofja Loka med 17. septembrom in 17. oktobrom 2008. Zaradi aktualnosti so jo prestavili v avlo Zgodovinskega arhiva Ljubljana na Mestnem trgu 27 v Ljubljani, kjer bo na ogled od novembra 2008 do maja 2009. Razstavo je pripravila Judita Šega, vodja Enote v Škofji Loki.

Razstava ima res podnaslov *ob 500-letnici rojstva Primoža Trubarja*, vendar v nasprotju s celo množico razstav po Sloveniji, ki so posvečene predvsem Trubarjevemu življenju, delu in njegovemu prispevku k oblikovanju slovenskega knjižnega jezika, ta osrednjo pozornost namenja predvsem fenomenu protestantizma kot verskega gibanja, ki je v 16. stoletju preplaval Evropo in v štiridesetih letih svoj pečat pustil tudi na Loškem.

Avtorica je razstavo zasnovala na trinajstih panojih, ki nam večplastno predstavijo loško gospostvo v 16. stoletju. Seznanja nas z razmerami pred začetkom protestantizma, nato z upravo, gospodarstvom, sodstvom in cerkvenimi razmerami tistega časa. Jedro razstave predstavlja zagrizen boj med freisinškim škofom, ki je bil hkrati tudi zemljiški gospod z močno podporo nadvojvode Karla, deželnega kneza notranjeavstrijskih dežel in gorečega katolika, ter loškimi protestantskimi meščani, kmeti in fužinarji iz Železnikov. Posebnost Škofje Loke je prav v tem, da je bila v 16. stoletju edino mesto na Kranjskem, ki je bilo škofovsko, ne pa deželnoknežje kot druga.

Avtorica je za osnovo prikaza boja med katoliki in protestanti izbrala študijo Pavleta Blaznika in jo nadgradila s številnimi dokumenti iz Bavarskega deželne arhiva v Münchnu in Arhiva Republike Slovenije. Tako so na razstavnih panojih in v katalogu prvič objavljeni pomembni arhivski dokumenti, ki so bili prav za potrebe te razstave digitalizirani v Bavarskem deželnem arhivu, čeprav so zgodovinarjem (po Blaznikovi zaslugi) znani že nekaj desetletij, mikrofilmske posnetke le-teh pa hrani prav Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota v Škofji Loki. Med takšnimi pomembnimi dokumenti sta zagotovo *Seznam 38 loških protestantov iz leta 1586* in *Seznam oseb, ki jih je moral mestni sodnik 18. in 20. januarja 1589 poklicati na zaslišanje verske komisije*.

Razstava je še posebej privlačna zaradi dveh razlogov. Prvi je, da je Judita Šega odšla na teren in poiskala ostanke protestantizma na loških tleh, ki so se ohranili *in situ* do danes, jih dokumentirala in vključila v razstavo. Opozorim naj vsaj na enega najlepših

– nagrobnik premožnega loškega meščana, mestnega sodnika in svetnika, protestanta Jurija Feichtingerja v cerkvi v Stari Loki. Drugi razlog pa je raziskovanje slovenske literarne zakladnice. Ohranilo se je namreč več literarnih del iz poznejšega obdobja, ki opisujejo protestantizem na Loškem. Omenim naj le nekatera, ki jih avtorica podrobneje predstavlja v katalogu: Ivana Tavčarja, pri katerem je bila omenjena motivika kar nekakšna stalnica (povest *Vita vitae meae*, zgodba o Grajskem pisarju, cikel štirih novel *V Zali*, roman *Visoška kronika*), Andreja Budala (povest *Križev pot Petra Kupljenika*) ali pa Jejo Jamar-Legat (*Kaibetova hiša na škofjeloškem Placu 1511–1914*).

Kot se za dobro razstavo spodobi, jo spremlja barvni katalog na 70 straneh z uvodom župana Občine Škofja Loka, obsežnim besedilom avtorice, angleškim prevodom povzetka ter seznamom virov in literature. Da je razstava takšna, kot si jo je zamislila avtorica, pa so "krivi" Zgodovinski arhiv Ljubljana, Ministrstvo za kulturo RS, Občina Škofja Loka in sponzor Pivovarna Union.

Barbara Žabota

Načrti okrožnih inženirjev in mestnih zidarskih mojstrov na slovenskem Štajerskem (1786–1849)

Avtorji razstave dr. Metoda Kemperl, mag. Bojan Cvelfar in mag. Zdenka Semlič Rajh

Razstava *Načrti okrožnih inženirjev in mestnih zidarskih mojstrov na slovenskem Štajerskem (1786–1849)* je plod sodelovanja med Zgodovinskim arhivom Celje in Pokrajinskim arhivom Maribor. Zamisel za postavitev razstave je vzklikla pred dvema letoma, ko je na zanimiv projekt opozorila raziskovalka dr. Metoda Kemperl.

Avtorji razstave in kataloga doc. dr. Metoda Kemperl, mag. Zdenka Semlič Rajh in mag. Bojan Cvelfar so v obeh arhivih na ogled postavili originalne gradbene načrte, s katerimi je podan celoten prikaz gradbenega delovanja na Štajerskem v drugi polovici 18. stoletja in prvi polovici 19. stoletja. Prvič so sistematično predstavljeni stavbni načrti iz "Zbirke načrtov" Štajerskega deželne arhiva v Gradcu, fondov in zbirke Pokrajinskega arhiva Maribor in Zgodovinskega arhiva Celje, nekaj načrtov za sakralne dokumente pa je prispeval tudi Nadškofijski arhiv v Ljubljani.

Na razstavi in tudi v katalogu so načrti razdeljeni na pet vsebinskih skupin in sicer javne stavbe, sakralne stavbe, zasebne stavbe ter cestne gradnje in vodne gradnje. Večina načrtov je prvič razstavljena in interpretirana.